

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՍԻՍԻՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱՆՈՒ 22 ՄԱՅԻՍԻ 1853

ԹԻՒ 442

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 22 ՄԱՅԻՍԻ

Երբեք մէջադու կերպիւ մը հաստատութիւն ետ
բը, թէ Սահմանական կրօնը բնաւ արգելք մը
չէր ուսմանը, ինչպէս որ շատերը թշնամա-
բար կ'ըսեն, մանաւանդ թէ անոնց յառաջդի-
մութեանը համար ալ ջանք ընելու յատուկ պա-
տուէրներ կու տայ, հետագայ կերպիւ կը շա-
րունակէ իւր խօսքը:

«Եթէ եօթը տարի առաջ, Կայսերական հը-
րամանաւ, կրթեալ և ազգասէր մարդիկներէ
բաղկացեալ ընկերութիւն մը ժողովեցաւ. ու-
րուն գործը՝ Եւրոպայի ուսմանը ընթացքին զա-
նազան ոճերը քննելով՝ գիտնալ էր թէ, անոնց
ամէն մէկին որոնել ազգին հանձարոյն, բնաւ ու-
րութեան, հարկաւորութեանց և բնութեանը
յարմարաւոր կրնայ գալ: Այս ամէն գիտողու-
թիւնները գրի առնելով՝ ուսման ոճ մը կարգա-
դրեցաւ որն որ Սուլթանը հաճութիւն տուաւ:
Այս ոճին համեմատ կրթութիւնը երեք տեսակ
աստիճանի կը բաժանի. Սկզբնական կրթութիւն,
երկրորդական կրթութիւն, որու մէջն են կեն-
դրական թաղերուն դպրատունները, ուր կը
սորվուի լեզուագիտութիւն, անասնաբանութիւն,
պատմութեան և մաթեմատիկայի սկզբունքը. և
վերջապէս բարձրագոյն դասու կրթութիւնը,
որու մէջ կը պարունակին մասնաւոր արուեստից,
գիտականութեան, բժշկականութեան և
գրադպրութեան և այլն հետեւի ու զոյգ երիտա-
սարգաց համար յատկացեալ մեծ դպրոցները:

«Այս կանոնին համեմատ, բոլոր Տաճիկ
պարտաւոր են իրենց զաւակներն հինգ տարեկան
եղածին պէս, սկզբնական դպրոցները խրկել, ուր
պիտի կենան երեք տարի, անկէ ալ երկրորդա-
կան դպրոցները, որոց մէջ նշնայէ երեք տարի
պիտի կենան: Զեռքի արուեստ սորվելու հե-
տեւորները՝ ասոնց մէջ կը կատարելագործեն ի-
րենց կրթութիւնը. բայց անոնք որ հասարակաց

պաշտօններու հանել կ'ուզեն կամ ազատական
արհեստներ սորվել՝ երկրորդական դպրոցներու
մէջ աւելի երկար ժամանակ կը շարունակեն ի-
րենց ուսումը, և հինգ տարիէն վերջը, բարձ-
րագոյն ուսմանը յատկացեալ դպրատունները կը
մտնեն ինչպէս են գիտութեանց ճեմարանը (մէք-
թէպի-մարի) որ դրատանց մէջ ղեկող երի-
տասարգաց համար է. բժշկականութեան դպ-
րոցը (մէքթէպի-թըպիյէ), գիտական դպ-
րոցը (մէքթէպի-հարպիյէ), ծովային դպրոցը
(մէքթէպի-սահրիյէ), ճարտարութեան դպրոցը
(միւհէնտիսհանէ) որոց ամէնն ալ կ'ոստանդնու-
պօրոյ մէջն են:

«Սուլթանը ծաղիկը յառաջ տանելու համար
այնպէս որոշմունք տրուած է, որ թէ Տաճիկնե-
րէն և թէ ուրիշ՝ Բրիտանեայ և Զրեայ ազգե-
րէն՝ համեմատաբար շատ հազար քսակ ժողովուի:

«Սկզբնական հասարակութեան բարեկրթու-
թեանը համար՝ տեղութեան մէջ գտնուած ա-
մէնէ խելացի անդամներով բաղկացեալ հաստա-
տուն ընկերութիւն մը կ'ազմուեցաւ:

«Այս քիչ խօսքով իմացուցինք վեհապա-
տը Սուլթանին նպատակը՝ որուն անյապազ գործա-
դրութեանը հրաման քառն է. այնպէս որ քիչ
ժամանակէն գտնուած դպրոցներով՝ իւրաքան-
չիւր քաղաքին բոլոր թաղերուն մէջ, և մինչև
փոքր գիւղաքաղաքներուն մէջ, և սկզբնական
ուսմանը համար վարժոց մը հաստատուեցաւ և
գտնէ Սէֆէ-ի մը շուկեցող քաղաք չինաց. մի-
այն կ'ոստանդնուպօրոյ մէջ այս օրուան օրս 300
հատի չափ կ'ենլէ:

«Քանի մ'ամիս անցնելէ ետք, հասարակաց
բարեկրթութեան ընկերութիւնը՝ քանի մը օգ-
տաւէտ միջոցներու հետ այս ալ առաջարկեց,
որ ամէն տեսակ աստիճանի վարժապետներ հա-
զարու համար յատկացեալ կանոնաւոր դպրատուն
մը հաստատուի. այս առաջարկութիւնը ընդու-
նուեցաւ և հետեւեալ կանոնաւոր դպրոց մը
հաստատուեցաւ: . . .

«Եթէ երկու տարի առաջ վեհապա-
տը Սուլթանը պիտի ազնուամիտ և վեհանշնորհ
մը խրկեց յԵւրոպա, որպէս զի երթայ և զանա-
զան վեճակաց ուսմանց տեսակ տեսակ եղանակ
ներուն ծանօթութիւն ստանալով՝ Տաճկաստանի
մէջ մտնուցած ուսման եղանակին որքան զիւրին
զայլք ոճեր կան նէ? Եւրոպացիներն է՝ Եւրոպե-
տեմազարդ երիտասարդ Տաճիկներ, իրենց ինք-
նակալին հրամանաւ Եւրեմեան ազգաց մտա-
ւորական ղեկավար մէջ կը խառնուին և Եւրո-
պայի մեծ համալսարաններու մէջ կը կրթուին:

«Այստեղ յիշեմք նաեւ գիտութեանց և Օս-
մանեան մատենադրութեան թանգարանին հիմ-
նարկութիւնը, որն որ նշնայէ հասարակաց
բարեկրթութեան նպատակին կը հասնի:

«Միջեալ տարւոյն վերջերը, Կայսերական կա-
ռավարութիւնը Պոնտի մէջ սկզբնական դպրոց-
ներ կը հաստատէր, և վարժապետներ ու գրե-
քեր կը խրկէր ի թրանսլիք, Էդուսթ, Պէքհէ,
Էնէն-Բազար, Պանալթըք, Պոնտի-Մերայ,
Էրսէք և Սոսթար:

«Այս այս մտքը մեծապառ Կատիւ Սէֆիտ
Սուլթանը աշխարհաշէն մեծ ինքնակալաց կարգը
անցնել կ'ուզէ, որոնք իրենց անունը՝ իրենց դա-
րերուն վրայ ձգեցին, ու կը նայեմք որ ամէն օր
իւր խորհրդոց մէջ այնպէս մարդիկներ կը կանչէ,
որոնք իրենց եռանդով և լուսաւորութեամբ
անոր համամիտ են:

«Սկզբնական այս մտերս ալ որոշեցաւ, որ
Կ. Պօլսոյ մէջ այնքան բարեյաջող հետեւունք ու-
նեցող դպրատանց նման, Բուսթընի և Ստամբուլի
մէջ 25 Կայսերական դպրոցներ (մէքթէպի-իւ-
շտիյէ) հաստատուին հետագայ բաժանմամբ:

«Տասնուհինգ հատ ի Բուսթըն, Եւրանիոյ
Իսկիւտարը, Սեֆիանուպօլիս, Էսնեա, Պէ-
րաթ, Վէդեքին, Տէրօնի, Սօֆիա, Շուսիա,
Էնէն-Էնէն, Թէսաղոնիկէ, Փիլիպպէ,
Բուսթուք, Վիսին, Իւսթիւպ և Սանասթը:

«Տար հատ ալ յԵւրոպա. ի Քօնստ, յԷ-
նազան որպիսութիւնները, և հին արձաթեայ և

սղնձի և ոսկի դրամները, այն ատեն քանի մեծ
զուարճութիւն կը պայ արգեօք բանասէր սիրող
գիտելով բնութեան զարմանալի արտադրութիւ-
նները, որոնք արդարեւ հաստատուն մեծութեանը և
ամենազօր կարողութեանը մէկ մէկ փոքր սքան-
չելիքներն են:

Սիրալի տեսարան հայրենասէր սրտին. ուր
կը թուի տեսնել կարգ ըստ կարգէ Հայրենի
գիւցաղունքները, Սահակ, Սեֆուլ, Սոֆէս,
Էդիշ, Էրսէս շնորհալի, Սարգիս, և այլն ի-
րենց պայծառափայլ յաղթանակաւ, և ուր կը
փղձկին ազգասիրաց սիրտերը ուսումնասիրական
յիշատակաւ, ուր կ'ըստիպուին գոչելու Հայաս-
տանեայց պայծառութեանը նախնաձայնելի
ազգասէր հիացմամբ. ու մեծի վառաց հայ-
րենեաց:

Վերջանութեան թանգարանը ծանկաւ իւր
ազգասիրական պարտականութիւնը, և գիտնա-
լով իւր ծառայական սպասարկութիւնը՝ որով
սրտով ազգային լուսաւորութեան ըստ կարի ջա-
նալ իւր ընդունած նպատակներուն չափով, իւր
հաստատութեանը հինգերորդ տարուին սկսե-
լով ի լոյս ընծայեց տպագրութեամբ թուականի
Երթուղւոյ վեճի պատմագրութիւնը, աղէկ
կընելով որ պատմական մասին շատ լոյս պիտի
մատուցանէ իւր հնութեամբ բանասիրաց առ-
ջն. և իւր այս ծառայութիւնը սրտկուած տե-
տաւ մեծաւ խնդութեամբ՝ վայելելով բարեսէր
Հասարակութեան ձեռնտուութիւնը. որոնք

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆԱՆ

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Վշգային թանգարանի վերջանութեան որ ի Սի-
լագի-Ղ կ'ապանդնուպօրոյ:

Հայրենեայ փառացը, պայծառութեանը,
ուսումնական իմաստիցը նախնաձայնելի և հե-
տամուտ անձին, ու քանի ցանկալի է հայրենի վա-
ղի մի լուսաւորութիւնը՝ ազգասէր սիրտերուն
մէջ փալտած նշոյններէն պայծառափայլ հորիզո-
նին վրայ ծագած տեսնել. քանի անձկալի է այն
հայրենասէր ոգիներուն որոնք դարերով զննելով
հայրենի վայրաց ամայութիւնը, անոր սիրաբալին
փնտրել և նկատելով ի հեռուստ Ս. փոխմական
փառաւորութիւնը, սեւ թոյր քօղով ծածկուած
կ'ողջային միայնութեան մէջ, երբ յանկարծ
ծագած տեսնեն լուսաւորած շառաւիղներով
հայրենեայ եղբերուն վրայ զանի լուսաւորող
պայծառութեան արշալոյսը. քանի բարորու-
թեամբ երջանկացան այն ուսումնասէրները. ու
յոնք երբ անմխիթար սգով լցուած կ'ողջային
հայրենի գրականութեան և ուսմանը տուեալ
աւաղելի վիճակը, յանկարծ փայլած տեսնեն ազ-
գայնոց սրտին մէջ ուսումնասիրութեան սրբա-
զան եռանդը. ասոր բաւական ապացոյց է՝ մի
արգեօք ազգասէր հայրենասիրաց նպատուր
կատուեցաւ Սիլագի-Ղ վերջանութեան թան-
գարանը. շքեղ տեսարան. մէկ կողմը գրական
նութեան գանձարան եղող մեր նախնի սուրբ

Հարց սիրալի գրութիւնները, որոնք գիտես թէ
միջմամբ մէկմէկէ կ'որդեւու կը ջանան գրակա-
նութեան վեճի յաղթանակը, մէկը գերազանց
իւր իմաստից վեճութեամբ, միւսը իմաստից
հետ խառն պերճ շարադասութեամբ պեքճախօս
կ'արձանանայ ճարտարարուեստ գրութեամբ,
ուրիշ մը իւր հայրենի ուսմանը հետ յօդեւով
լուսնակալը, համառօտագիծ գրութեամբ կը
կատարելագործէ իւր իմաստը. ալ ինչ երկրոր-
դեմ ներքողական գովեստիւ երանելի Հարցս
բաղմանը իմի բարեմասնութիւնները. գիտնալով
որ և ոչ գուցեալ ներքող մը հաստուցանելու
բաւական անգոր գրիչ. է՝ մի որ անոնց բոլոր
նախատակ աշխատութեան պատուէն է որ կը վա-
յելեն Հայկազունը մինչև ցարդ. և նոյն երա-
նելիները չէին մի, որ երբ Հայաստան մուտ-
ջածոյ գրութեան մը կ'ապուած կարօտութեան
մէջ կը մաշէր տգիտութեան խաւարաւ, լուսա-
ւաւոր շառանչ շառաւիղներ արձակելով մէկմէկ արփի
լուսատու հանգիստացան հայրենի ամայն. և
մերժելով անոր անգիտութեան կեղտը, զարմա-
նալան գեղեցիկութեամբ զարգարեցին զհայաս-
տան. միւս կողմը անոնց արժանաւասանք յա-
ջորդներուն շքեղ գործերը նոր նշոյններ կը ձա-
նանէին հայրենասիրին, որոնք արդարեւ իրենց
նախնեացը յարմարաւոր որդիութեան արժանա-
ցան գովելի ջանքերով: Սէկալ կողմը Եւրոպայի
ազանց ընտիր գրքերը, այլ օրինակ պայծառու-
թեամբ կը փայլին:

Վիտտէ անգամ մը հանքային քարերուն զա-

կերպ , ի Պրուսա , ի Թուրքիոյն , յԱրգոնում , ի Քաթալոնի , ի Օմիւնիս , ի Կիպրոս , ի Կրետէ և ի Սեպեթին :

« Վեհափառ Կայսրը այս նպատակին հաճուածին տալէն ետքը հրաման քաւ որ խորին գործի դնեն զայն : Վարժապետներ , ստորին վարժապետներ և հարկաւոր եղած մարդիկներ գըտնելու . և դպրատանց կառավարութեան համար հրամաններ ելելով , կառավարութիւնը ըստ Կայսերական հրամանաց զգուշութեամբ գործը կարգին դրած է : Եւ ալ ըսեմք որ Պոմմա խրկուած ու իւրմէյի և Լիւստով խրկուելէ վարժապետները՝ Կոստանդնուպոլսոյ կանոնաւոր դպրոցէն ելլողներն են , ահա այսպէս ինչպէս որ վերը կ'ըսեմք , եօթը տարուան մէջ այս դպրատունը քաջ վարժապետներ հասցնելու կարող եղաւ » :

Հետեւեալ նամակը և ցուցակը յուղարկեցաւ մեզ ի Գաւրէժէ , զոր յօժարամիտ կը հրատարակեմք , անտարակոյտ ըլլալով որ մեծ միջնորդութիւն պիտի պատճառէ բոլոր հայազգի հասարակութեան :

« Յարգւի Հրատարակչէ Արշալոսոյ Արարտեան » :

« Ի Գաւրէժ , 10 Մարտի 1853 » :

« Յանդեալ 1851 ամի ֆրիզական հրատարակեցաւ Արշալոսոյն լրագրութիւն , նորոգ հայկապ շինութիւն վարժարանի Գաւրէժ քաղաքի , անձնատուր ջանքի և արդարաւորապէս տրուած գերազանց անտան իրաւական վիճակաւոր եղիս . կողմին Արարտարանի յարգեանց և ի ծախուց հասարակական ժողովուրդ . սակայն 1852 ամի արագեւեցաւ յարկաւոր Կառապալիս արքայէն պարսկոյ , յորդմութիւն անկաւ տգաւորութեան իւրոյ հարկը յիշուն թուաման դրամ , ի գործ շինութեան կառարկութեամբ նոյնոյ վարժարանի , բարեգործութեամբ արքայազան Հրապարակ Տովէ քաղաքապետի , նա մանաւանդ միջնորդութեամբ բարեխոս բարերար անձնաց , որոց շնորհիւ առաջարկեալ կուսուցան գեղեցիկացի շինութեամբ ներքնատունը գըտնողին ի վերոյ յարակցեալ յիշատակութեամբ զանաւորութիւն նուիրատու անձնաց , ինքեղով ի լոյս ածել լրագրութիւն յոր Մերտնէյ » :

« Որ լեր ողջ » :

Արքայական նուէր շնորհեալ Արքայազան Համլ զամիրդալ քաղաքապետիս Սահապդուան	1500
Վեհափառ Եպիսկոպոսն Արքայատանի	500
Տէր Գաւրէժէ աւագ քահանայ	60
Տէր Օ'երուկի քահանայ առաքելեան	60
Տէր Յովսէփ քահանայ տէր Յովսէփեանց	30
Տէր Օ'աքարիա քահանայ տէր Խաչատ	30
Տէր Յովսէփեան Խուսաբախչեան Վարա	10
Ստոր Բորմիլ բժիշկ Լիւզիւացի	500
Յովսէփ խան Գասպարեան Սովսէսեանց	350
Պարոնայք Առաքել Մէլք Սինասեան	300
Հայրապետ պաղտով Նազարապետեանց	300
Պետրոս պէկ Ներսէսեան Սէլք Շահնգը	300
Թովմաս Յ. Նէլալեանց	200

4140

քաջ դատելով նորին պիտանաւորութիւնը մինչև ցարդ կը փութան ազգասիրաբար իւր բարձրագոյն կէտին ամբառնալու զթանգարանս զանազան օրինակաւ , թէ՛ իրենց ազգային ուսումնասիրական նուէրներով , և թէ՛ դրամական օգնութեամբ . որոնցմէ խրատուեալ այս անդամ թանգարանս ալ գարձեալ ի լոյս մատոյց « Հաւրեւեակը բարոյական խրատուց » գրքոյն ալ . որուն պարունակած գեղեցիկ առաձններն յիրաւի ճիշդ և ամէն կարգ մարդկան մեծ յարմարութիւն ցընելով , և բովանդակած պատմութիւնները գուարճութիւն մեծ առթելով ընթերցողաց կը յուսամք որ յօժարամիտ ընդունելութիւն պիտի գտնէ բարեսէր հասարակութենէն , որուն կը նուիրէ յօժարութեամբ , այս խնդիրս և ազգարարութիւնս ընելով կատարեալ ազգասիրաց բարեխոս սրբազան Ղաւթնորդաց , որ թէորքաւ նուէր քովն ինքն ինքն մեծ մնացած լուսաւորութիւններն ընդ գրուանաւ ծածկուելէ , բարոյական վիպասանութիւններ , թարգմանութիւններ , որոնք հնութեամբ և ոճոյն և իմաստովը գեղեցիկութեամբ երևելի կը հանդիսանան , պատիւ մեծ համարելով թանգարանին Վերժանութեան տեսուչը կ'ընդունին յօժարակամ . և թէ՛ դրամով և թէ՛ ի նուէր . և կը խոստանան զանոնք տպագրութեամբ հրատարակելու ի լուսաւորութիւն Համասեւից . որոց պարտի թանգարանս շնորհապարտ մտօք իւր կայսրութիւնը և հաստատութիւնը . և այս վեցերորդ տարեգար

Վարի գումարը	Սահապդուան	4140
Յովսէփեան Պէշնեան	150	
Լազ Հայրապետեան Սէլք Արա	150	
Լիւստի Գրիգորեան	150	
Սկրտիչ Սովսէսեան	150	
Լիւստի Գրիգորեան	100	
Սարգսար խան Աւետիք Խանեան	100	
Սահտեփ Պետրոս Աւետիքեան	100	
Սկրտիչ և Տերունի Սասնեանց	100	
Գեորգ Միջնորդիլեան	100	
Գասպար Շահնազարեան	100	
Սարգիս Սարգսեան	100	
Լազ Վարդանեան	100	
Յակոբեան Սարգսեանց	100	
Լազի մահտեփ Սարգսեանց	70	
Լազարէթ Սարգսեան	70	
Սահտեփ Սիմէօն Ղազարեան	60	
Ստեփան Ներսէսեանց	51 1/2	
Նիկողայոս Սարգսեանց	50	
Սարգիս Սարգսեան	50	
Սէլքում Բարամեան	50	
Խրայէլ Սկրտիչեան	50	
Յարութիւն Խաչատուրեան	50	
Յարութիւն Թովմայեան	50	
Թովմաս Ս. Թովմասեան	50	
Դատուր Առաքելեան Ղազարապետի	30	
Լատուածատուր Լիւզիւացի	30	
Նազար Պապայեան Ղազարապետի	20	
Նիգրէս Յովսէփեան	20	
Արիստակէս Ղազարեան	20	
Համբարձում Օրբանեանց	20	
Ղամբար Թովմասեան	20	
Ստեփան Սարգսեան	20	
Կարապետ Ղուզիով Ղազարապետի	20	
Սահտեփ Կարապետ Յովսէփեան	20	
Աւետիս մահտեփ Նանեան	20	
Սահակ Կոստանեան	20	
Սիւրիմար Մէլք Սիւրիմարեանց	20	
Սարգիս Արուստեան	17	
Ստեփան Լիւստեան Արուստեան	17	
Ստեփան Յակոբեանց	17	
Սինաս Շահնազարեան	10	
Սինաս տէր Շահնեանց Արուստեան	7	
Բաղդասար Արուստեան	3 1/2	

Սահապդուան 6593 1/2

Պարտի մէկ սահապդուան կ'ունի օսմանցոյ փող 3 դահեկան :

Բաղդասար Լիւզիւացի օրադրին մայիսի 15-27 թերթին առաջին յօդուածը թարգմանելով մեր յարգի ընթերցողաց հաղորդելու հարկաւոր դատեցինք :

Ճը խաղաղութեամբ ողջունելը ակնունելով տալիս անոնց ազգասէր սրտից վեհանախան արգասեացը , և վստահ ըլլալով որ ըստ օրէ իրենց ուսումնական գեղեցիկ ջանքը վրայ : Եւ ահա հետեւեալ ցուցակն ալ կը յայտնէ անոր Արգասէր և ուսումնասէր նուէրները : 16 . Օրբասի տետրակներ : 1 . Թուաբանութիւն գործնական : 1 . Պատմութիւն Հայոց : 1 . Պատմութիւն Հին և Նոր Կտակարանաց : 1 . Վարդուհի : 1 . Կերակուր Տոնախորտ : 1 . Յիշատակարան Քահանայական վարուց : 1 . Բարոյական Թատրոնը տղաց կը թուութեան : 1 . Կենդանադիր զգաստ և զգոն մարդոյ : 1 . Ս . Ս . Կիկերոնեան Վեղիկոս կամ վասն բաղկամութեան առ Տ . Պոմպոնիոս Ատուիկոս : Նուէրը վերապատուելի հարց , որ ի վանս Վէնայոյ : 1 . Երեւոյթ կրկն . 1 Հայեկի վարուց . նուէր արժանապատիւ Կարապետ վարդապետի , փոխանորդի սուրբ Երուսաղէմայ : 1 . Խորենացի Ղազարեան . նուէր վերա . Հ . Գրիգոր վարդապետի Խաչատուածեան : 2 . Ընթերցասիրութիւն ուսումնական Պ . Նիկողայոսի Օրբայեան : 1 . Լիւզիւացի , Լիւզիւացի . նուէր յարգապատիւ Սարգիսոս տղայի Սիւրիմարեան : 1 . Հատկէի Սիւրիմարեան . Տաճկեան ձեռագիր . նուէր Սինոս աղայի Սինգիրեան :

« Սուրբ Տեղեաց գործքերը վերջանալէն ետքը Սէնթրօֆ իշխանին ըրած խնդիրները Բարձրագոյն Դռնէն չընդունուելուն պատճառաւ , յիշեալ իշխանը անցած շաբաթ օր Կոստանդնուպոլսէն մեկնեցաւ Կրմինուէյ շոգեշարժ ֆրեկաթով , բարձր պաշտօնեաներով որոնք իւր հետը եկած էին : Ուստիոյ գիւանատունը բաց մնաց մայրաքաղաքս , առւտրական գործքերը պաշտպանելու համար . պաշտօնական հաղորդակցութիւնները երկու տերութեանց մէջ զադարեցան առայժմ : Այս մեծ դիպուածը ընդհանուր պղտորութիւն մը պատճառեց , ամէն գործքերը աղմկեցան , առւտրական գործառնութեանց մեծագոյն մասը գաղաքեցաւ , հաւատարմութիւնը շատ նուազեցաւ , և փոխանակադրութեանց գիւնները խիստ բարձրացան : Նշուշտ այս հետեւութիւնները կը սպասուէր , մեկնելով երկրի դժգոյնութեան վրայ տպաւորուելուն պատճառաւ . սակայն հանդարտութիւնը և խոհմութիւնը առ սակաւ սակաւ սիրտերը կը հանդէսեցնէ . քանզի կը տեսնեն որ չարակամ մարդկանց ըսածին պէս չեն պարագաները :

« Պաշտօնական հաղորդակցութիւնները դադարել ըսելը , պատերազմ ըսել չէ . թէ և Օսմանեան տերութիւնը թէոր պատերազմը երբեք հրատարակուելու ըլլայ , նիւթապէս և բարոյապէս ըստ ամենայնի լաւագոյն վիճակի մէջ կը գտնուի քան թէ ուրիշ անգամները որ այս ետքի դարու մէջ ստիպուեցաւ դէպք ձեռք առնել ինքզինք պաշտպանելու համար . սակայն համոզուած ենք որ այս հարկաւորութիւնը ունենալու չէ :

« Ինչպէս ահա խաղաղութիւնը պահպանելու նախանձաւոր է , երբեք կառավարութիւնները խաղաղութեան այլքան ամենահարկաւոր ըլլալը չմտնան , ինչպէս հիմակ , և ոչ մէկը կ'ուզէ ու կը վստահանայ այս մեծ պատասխանատուութիւնը իւր վրան առնուլ , առաջին քայլ մը ընելու պատերազմի :

« Արեւելեան կողմի ինչ և ինչ բախիւն (չաղըմա) մը , ընդհանուր պատերազմի նշան կըրնայ ըլլալ , երբոր ապստամբական կիւքերը ու սկզբունքները ամենեւին նուաճեալ և վերջացեալ չեն բոլոր Էւրոպոյ մէջ . այլ ընդ հակառակն բարեպաշտ և առիթի մը կ'ըստեսնեն որ նորէն ստեղծեն :

« Կառավարութիւնները 1848ին մերկէն ետքը , ամենեւին չեն ուզեր որ զերենք և զփողովուրդը անոնց նման վտանգներու ենթակայ ընեն :

« Նիգրիան խաղաղութիւն կ'ուզէ , և համաձայն է Գաղղիոյ հետ . Նիգրիան ու Գաղղիոս միաբան են մի և նոյն մտայն վրայ , ու մի և նոյն վտանգին վրայ է նպատակին , որ բաւական է :

- 1 . Բրիտոնեական Հրահանգ . 2 . Սան Բուս մունքներ . նուէր մեծապատիւ Գրիգոր աղայի Կոստանդեան Օմիւնուցոյ :
- 1 . Սարկիսի Տուրքիոյ Կիկերոնի . նուէր երաժշտութեան դասատու արժանապարգ Պ . Խաչատրոյ Փափաղեան :
- 1 . Հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ . նուէր գիտական Ստեփան աւագ սարկաւագի և աստուածաբանութեան դասատուի ի ճէմարանի Տեառն Լազարեանց ի Սոսիով :
- 1 . Հրահանգ երկրին Աւետեաց . նուէր գիտական Պ . Սկրտիչ Խուրմեան վանեցոյ :
- 1 . Սեբեոս . 1 . Կառավարութիւն Հայաստանեայց եկեղեցոյ Ուսաստանու . նուէր արժանապարգ Պ . Թադէոսի Սիւրգաւտեան :
- 1 . Սովսէփ Խորենացոյ Նիգրիարէն թարգմանութիւն . նուէր արժանապարգ Արամ Կարապետի Տեառեան Օմիւնուցոյ : Սնամբ անկեղծ սրտիւ երախտապէտ ձեռք պատուականութեանը :

Տեսնուց թանգարանի Վերժանութեան :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԵՏԱԳՈՒԹԻՒՆԵՐ

Երբ Տարիւնիստ Հռովմայեցոյ թագաւորը լուտեա քաղաքը պաշարած էր , նոյն բանակին մէջ վրանի մը տակ իւր տղան Սեւթօ Տարիւնի նոս և Բօլթիմիս Հռովմայեցի ազնուական մը քանի մը ուրիշ զինուորականներու հետ միատեղ նստած զանազան նիւթերու վրայօք խօսակցութիւն կընէին , խօսքը կանանց կենցաղավարու

բաշխաւորութիւն է մեզ, Մեզից խորհրդարանին մէջ՝ պաշտօնատարներուն բոլոր աշխարհի առջեւ յայտնապէս ըրած յայտարարութիւններն, պէտք է որ բոլորովին ապահով ընեն զմեզ:

«Աւստրիայի իր ներքին և արտաքին գործոց մասնադրացի օգուտն ալ խաղաղութիւնն էր պահանջը՝ Աւստրիայի կայսրութիւնը օսմանեան կայսրութեան այժմեան վիճակին մէջ մնալը, իր ամբողջութեան ու իր անկախութեան մէջ մնալը ամենէն աւելի կուզէ:

«Աւստրիայի և Ռուսիոյ և Ռաբրադոյն Ղրան մէջ պաշտօնական հարաբերակցութեանց դադարելուն ամենացաւառի դիպուածը, ոմանց կասկած ըրած գէշ վիճակները չպիտի ունենայ:

«Տերութեանց խորհրդարանները ի հարկէ բարի վիճակն մը կուտան, առանց մէկուն պատուոյն դպչելու, ու առանց մէկուն իրաւունքը զոհելու: Վերջապէս այսօրուան դժուար երկցածը, քիչ մը ետքը դիւրութեամբ կարգի կը դրուի մէկուկէ միւսի համոզելով:

«Գիտել արժան է որ՝ Ռուսիան ծանր պահանջներն չունի, վստիկ Ռաբրադոյն Ղրան երբեք դանդաղացի պատճառ չտուաւ: Ուստի Ռուսիոյ խոհեմութիւնը որ աշխարհածաւնօթ է, առանց պատճառի պատերազմ ընելու չենք: Ապա թէ ոչ բոլոր Ռուսիոյ իրեն դէմ կը յարձակուի, միջնորդ տերութիւնները Ռեզոլուցիոն իմաստուն խորհրդարանին բողոք կրեն, իրենց պայտը: Խաղաղական լուրջ մանցը կը գիտեն, որ շատ անգամ յայտնապէս ցըցուցած է. վստիկ դժուարութիւն չպիտի ունենան եղած խնդիրները կարգադրելու ինչպէս որ 1830էն ի վեր շատ գործքեր բարեկամօրէն կարգադրեցին, որ հիմապէս գործքերէն աւելի կը լսուի որ թէ առանց թնդանութի չեն կարգադրուիր:

«Աւստրիայի և Ռուսիոյ և Ռաբրադոյն Ղրան մէջ ենք, բայց առանց աղէկ մտածելու՝ վստիկ մեծցունելու չենք, ու ամենուն վստիկ կարծիքներուն համոզուելով, ժամանակին պարապանքը գէշ մէկերով պատճառ տալու չենք: Ժողովրդին դրամական վնասովը, լուրջաբանները հարստացնել:

«Հանգարտ հոգին շատ չարքներու տուածը կ'առնէ. խաղաղութիւնը հաստատ պահուելուն մեծամեծ յոյսեր ունիմք, ու կը յորդորենք մեր ընթերցողները որ մեր հետը ապահով ըլլան ու ամենին չլրդովին:

— Երբեք իրաւունքներու պայտը թող չլսուի մեզ: Երբեք իրաւունքները կուտայ:

Թեանը վրայ գալով ամէն մէկը իւր կնոջը վարքը բարբը և գեղեցկութիւնը կը գովէր յարեւելք որ այս մասին իւր կնոջը միտքներէն աւելի գիշտազանց կարգը կրնայ դատուիլ: Այս կերպ վիճելու կէտը Ռաբրադոյն առաջարկեց որ այս իրենց վիճակը փաստով մը լուծեն և նոյն կէտը ելին երթան իրենց կանայք յանկարծ գտնան և անոնց որը որ իւր սեռին առաւել յարմար և գովելի զգալունքով պարտադրած գտնուի որ ըլլան, անկէա միտքներէն աւելի ժողովուրդի համարին:

Այս առաջարկութիւնը բոլորին ալ հաճելի թուելով ամենքը միտակցութեամբ ձեռնարկեցին և մտան Հոլով. Թեպէտեւ գիշերը շատ անցած էր բայց իւրեքեքա Ռաբրադոյն կնոջը արգէն իր զաւակներուն մէջ աւելը նստած անոնց ամէն մէկին զատ զատ գործեր յատկացնելով քաղցրիկ խօսքերով կը յորդորէր որ աշխատին և ասոր ներհակ միտքներուն կանայք դրոյն կանանց հետ ընկերութիւններ կազմած շաղկապութեմ կը մտնէին իրենց ժամանակը. նաև իւրեքեքա յին համեստ վարքը և գեղեցկութիւնը նոյնպէս ալ իւր երկունքը և անոր բարեկամներուն ըրած շնորհակտ ընդունելով թիւնը այնքան զմայլեցուց զիրենք որ ամենքը միտքերան գոհեցին ըսելով Ռաբրադոյն քու կնոջ ամենուս վրայ յաղթող հանգիստացաւ. բայց միևնոյն կէտը Տարիւնիս օրն սրտին մէջ այս կնոջը վայելագոյն դէմքը անանկ սաստիկ սիրոյ բող մը ծաւալեց որ իրեն կը թուէր որ եթէ իւր այն սիրոյն առարկան ձեռք բերելու որ չըլլայ ալ իրեն երկունքը վրայ երջանկութիւն չկրնար ըլլալ. ուստի իւր այս նը պատակին համար, համար, բանի մը որ ետքը

«Ռուսիոյ ու Ռաբրադոյն Ղրան մէջ կախ մտադրած վէճին վերջնական միտքը ունեցած յոյսերին ի դերն երաւ:

«Այսպէս իրեքեքա թիւն մեծ խորհուրդ մը կազմուեցաւ Ռաբրադոյն Ղրան մէջ Վարդապետին նախագահութեամբ, որոշակի պատասխան տալու համար Վէնիքոֆ իշխանին՝ խորհրդարանին ամէն անգամները հոն ըլլալէն ի դատ, բարձր ատիժանաւորները, վաղեմի պաշտօնատարները շատ օրէնագէտներ ու երեւելի միջնորդներ գլխաւորները ժողոված էին, նաև հին աւուրց իրաւագէտ փաշան, Վուլֆ փաշան, Ռիգա փաշան, Սուսա Սոֆէթի փաշան, և այլն: Ինչպէս կը տեսնուի տերութեան երեւելի մարդիկներէն կազմուած էր խորհրդարանը, որոնք բազմիցս իրենց հայրենասիրութեանը ու իմաստութեանը արտայայտելու տուած են, հարկը հոգիէն աւելի կային վերջին որոշում մը տալու Վէնիքոֆ իշխանին խնդրոյն որ կը պահանջէր սուրբ Տեղեաց վերաբերեալ վերջին կարգադրութիւնը դաշադրութեան մէջ անցունել, որ այս դաշադրութեան մէջ գրուի նաև Յունաց եկեղեցիին արտօնութիւնները ու աղատութիւնը (նշանակութեան արժանի է որ չորս հարիւր տարիէ ի վեր այս արտօնութիւնները ու աղատութիւնը շնորհուած են օսմանեան թագաւորներէն ու մինչև հիմա անխախտ պահուած): Եւ նոյն արտօնութիւնները ու աղատութիւնը այժմ կամ յապագային մէջ բերիտանայ եկեղեցիներուն ալ տրուելու է: Ռաբրադոյն Ղրանը չընդունեց աս առաջարկեալ խնդիրը իր անցը պատուին և 1840ին եղած դաշադրութեանը համար:

«Բայց ոչ թէ (Սոմանեան կառավարութիւնը) չընդէր քրիստոնեայ ժողովուրդը հարկաւ որ եղած արտօնութիւնները շնորհուած են, որոնցմով հանդիստ կեանքը և բարեկամ վիճակ ունենան, այլ մանաւանդ աս մասին տերութիւնը իր որոշումը ըրեր է, որ մեծ տերութեանց փոխանորդներուն ալ արգէն յայտնած է: Իսկոյն յիշեալ ժողովքէն ետքը՝ որ մինչև արեւուն մարը մանաւաղ և Ռեշտ փաշան արտաքին գործոց պաշտօնատարը Սթրէթֆորտ Ռեշտֆիլին լրջաբան գնաց ուր մինչև գիշերուան ժամը 11 մնաց. հետեւեալ օրը մեծ Վարդապետը և Ռեշտ փաշան կայսերական պալատը դաշին ու շատ երկար ժամանակ խօսակցեցան վեհափառ Սթրէթֆիլին հետ: Վերջապէս Ռաբրադոյն Ղրան պատասխանը Ռուսիոյ դեսպանատան տրուելով՝ Վէնիքոֆ իշխանը շաքաթ օր ժամը 4/5 կէսօրէն ետքը մը տաւ շոգեշաքաթ Վրոնսոյի ֆրեկաթը Ռուսիա

ձգեց բանակը և դարձաւ Հոլով իւրեքեքա յին առանձնակի այցելութիւն մը ընելու գիտաւորութեամբ: Այնը միևնոյն կերպով ընդունեց զինքը, միտադ սեղան նստեցան և կերակուրէն ետեւ իրեն ննջելու համար պատրաստած սենեակը տանելով զինքը ինքն ալ դնաց իւր սենեակը պառկեցաւ, անոր գիտաւորութեանը վրայ ամենին կասկած մը չունի: Այս գիշերը ուսն ժամանակները Սթրէթֆիլին արեւած տեղէն, գիտաւորական կնիքներ սենեակը, և թուրը ձեռքը մօտեցաւ անոր անկողնոյն և զայն արթնցունելով մէկէն անոր յայտնեց իւր մոլեգին սէրը միտադմայն սպառնալով որ անմիջապէս զինքը պիտի սպաննէ: Եթէ իրեն անձնատուր որ չըլլայ: Իւրեքեքան յանկարծ քուէն արթննալով գիշերուան մէջ տեղը չորս կողմը թանձրամած խաւար և թուրը ձեռքը մէկը իւր առջեւ տեսնալով՝ ինքզինք վստիկ կը դադար: Սակայն այս տեսարանին երկիւղը, նոյնպէս ալ Սթրէթֆիլին սպառնալքները կարող չէին զինքը համոզել: Վերջապէս Սթրէթֆիլին երգուեցաւ որ եթէ անձնատուր չըլլայ զինքը և իւր գերին երկուքն ալ կը պայտնէ և միևնոյն մահիճին մէջ ձգելով միւս օրը բոլոր քաղաքացից կը հրատարակէ որ անոր իւր գերին հետ շնութիւն ընելու տեսնալուն համար երկուքն ալ սպաննէ: Իմբադդ իւրեքեքան Սթրէթֆիլին շարժմանքէն հասկնալով որ անտարակոյս իւր այս վերջին ըրած սպառնալքը ի գործ պիտի գնէ, թէպէտեւ առաջ մահուան երկիւղը զինքը չկրնար շարժել, վստախաբութեամբ զինքը յաղթեց և այն ժամանակը անձնատուր եղաւ:

Երթալու. բայց անոր մեկնելէն առաջ լրատ Սթրէթֆորտ Ռեշտֆիլին Վեդիկոյ դեսպանը և մօսիւ տը լաբուր Վաղիկոյ դեսպանը խօսակցութիւն մը ունեցան իշխանին հետ:

«Այսպէս Վեդիկոյ մէջ աղմուկը մեծ էր գետ պանին մեկնելէն ետքը. իւրաքանչիւր որ կնոյն երեւակայել հասարակաց վախը. . . առեւտուրը բոլորովին դադարեցաւ Օսմանեան իւսան մինչև 118 զուռուշ ծախուեցաւ թղթագրամով և Վեդիկոյ իւսան մինչև 125 զուռուշ. բայց առջի ստիւլումը դադարեցով, իւրաքանչիւրը իր վախին անտեղի ըլլալը իմացաւ:

«Ստոյգ է որ ծանր պարագայի մէջ եմք, սակայն խեղճով և խոհեմութեամբ վարուելու է. հետեւեալ փոխանակարգութեանց զինքը որ շատ բարձրացեր էին իջան, կը յուսամք որ ամէն բան կարգի կը մտնէ:

«Ի որտ Սթրէթֆորտ տը Ռեշտֆիլին բոլոր խորհրդարանին անդամներուն իւր ազգեցութիւնը ներգործեց:

«Սոսիւ տը լաբուր Վաղիկոյ դեսպանը բոլորովին համաձայն է աղմուկին լաբուր հետ:

Այս օրերս ձեռքերին անցաւ Սթրէթֆիլին գիտական գիտութեան անուամբ նորատար մատենան մը շարագրեալ ի յարգոյ Յոլիանիտեան աղայէ Վախանեան: Այս պատուական գիրքը, որ առաջին անգամ ի լոյս կ'ընծայի ազգին մէջ, անտարակոյս մեծ օգուտներ ընելու սահմանեալ է համազգի արհեստագործաց և գիտութեանց հետեւող երիտասարդաց. վստիկ քիմիականութեան սկզբունքներէն ի դատ, կը պարտնակէ նաև արհեստից վերաբերեալ պիտանի և կարեւոր տեղեկութիւններ, որոնք եթէ ու շաղկապութեամբ կարգադրուելու ըլլան, քաղաքայն եմք թէ մեծապէս պիտի նպաստեն քանի մը տեսակ արհեստները կատարելագործուելու ազգին մէջ:

Այս օգտակար նպատակին համար համար նորահաս հեղինակը, որ Վաղիկոյ մայրաքաղաքին մէջ իւր ուսումնական կրթութիւնը առեր և քիմիական գիտութիւնը կատարելապէս ձեռք բերեր է, խիստ պարզ և գիւրդմաց ոճով մը բաշտարած է այս շահաւետ արհեստին ամէն գործողութիւնները ի գիւրդութիւն նոր ուսանողաց:

Բայց այս ամենահարկաւոր պարգուութիւնը և գիւրդմացութիւնը ի գործ գնելու համար, յարգոյ հեղինակը զանազան դժուարութիւններ կը ըրած է, ինչպէս նոյն ինքն կը յիշատակէ իւր աշխատասիրութեանը յառաջաբանին մէջ, մանաւանդ քիմիական անուանագրութեանցը (նոմանք

Սիւս օրը Սթրէթֆիլին մէջ պանծալով կը պատմէր իր բարեկամներուն իւր այս գործը և անոր յաջող ելքը: Սիւս կողմը իւրեքեքա որուն ալ իւր կեանքը իրեն սաղկապի կերեւոր որոշեց որ չննրէ իրեն այս յանցանքը թէպէտեւ ուրիշներ գործն էր. ուստի մարդ խրիկ կանգել տուաւ Ռաբրադոյն իր երկը Սթրէթֆիլին հայրը, անոնց իմացընելու համար իւր գրուելու եկած ցաւալի դէպքը. որոնք իսկոյն եկան Վաղիկոյ և Սթրէթֆիլին երկու ուրիշ աղմուկական հաղթանակներու հետ ընկերացան: Այս վերջիններուս գալը առաւել սաստկացուց իւրեքեքային յուսահատութիւնը անանկ որ կարծեալ թէ ինքզինքը պիտի կորսնցնէր: Ի դուր կը ըսնային զինքը միտքարեւ, չէ Ռաբրադոյն. ըստ իւրեքեքան, չէ իմ ցաւս անբուժելի է. այսուհետեւ իմ օրերս ինծի զուարճալի չեն կրնար ըլլալ. ես իմ առաքինի համբաւս կորսնցուցի, անօրէն մը բռնի զիս անպատիւ և պիտի կանանց կարգը դատեց. ստացաւ՝ բայց զիս միայն և ոչ իմ սիրտս, որնոր միշտ բուկէ է: Բարեկամութեան գիւրդմաց մը անցուցած Սթրէթֆիլին աս գիշեր քու պատեղ դէմքը, մահը միտակ կարող է ասանկ մէկ նախատիք մը բառնալ որպէսզի մեր յաջորդներն ալ գիտնան թէ մահն է միտակ ապաստան այն կնոյն որ իւր առաքինի համբաւը կը կորսնցնէ: Այս ըսելով՝ իւրեքեքա հագուստ ներուստ տակէն պահուած սուր մը կը հանէ և զայն իւր սիրտը խօթելով ձիւ մը կարճակէ ու կը մեռնի:

(Սթրէթֆիլին շարժմանով)

լաթիւր) վրայոք . բայց և այնպէս հանձարամիտ յաջողակութեամբ շինած է նոյն անուանադրու- թիւնքը, ինչպէս այս գիտութեան տեղեակ ան- ձինքը կրնան վրայէլ յիշեալ գիրքը կարգալին է տեւ : Ուստի տարակոյս չունիմք թէ մեծ հաճու- թեամբ և ազգային մտերիմ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուի այսպիսի օգտակար մատեան մը . որ պատիւ կ'ընէ իւր գիտնական հեղինակին ամէն կերպիւ , և մանաւանդ ըստ որում ազգա- սիրտ թեկն միայն շարժեալ կը մատուցանէ ազ- գիս ուսումնասիրէ հասարակութեանը : (Տե՛սյե՛ս ի ծանոցումս յաջորդ իւրիւնքս :)

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ , 19 ՄԱՅԻՍԻ

Կայսերական հրամանաւ Սայիտ Սիւրբա փաշան թիւստընիկէի կառավարիչը Սիւրխարայի կառա- վարիչ անուանեցաւ :

— Սալիհ փաշան Սիւրխարայի կառավարիչ թիւստընիկէի կառավարիչ անուանեցաւ :

— Բարձրագոյն Ռէշիտ փաշային որդին Ալի Վալիպ փաշան նորէն արգարութեան ատեանին անդամ անուանեցաւ , արտօնութիւնով նաև պաշտօնատարներուն խորհրդարանը մանկու :

— Կայսերական հրովարտական խրկուեցան բո- լոր նահանգաց սաստիկ պատուէրներով . որպէս զի ժամանակիս պարագային համար հասարակաց հանգստութիւնը և խաղաղութիւնը չվրդուին :

— Անցած հինգշաբթի Ռուսիոյ դորձակատար մօսիւ (Ղէրօֆը , դեսպանատան պաշտօնէից մեծ մասին հետ Պէսարայի շոգեշարժ գործիքով մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ Օտէսա երթալու :

— Սօսիւ Պարալիին առաջին խորհրդականը դես- պանատան , և մօսիւ Արեքօբուլուն առաջին թարգմանը և ուրիշ երկու թարգմանք մնացին հոս նոր հրամանի սպասելով :

— Վեհափառ Սուլթանին գորովալից սիրտը մէկ նոր ցաւ մը զգաց անցեալ հինգշաբթի , կայսերազուն իշխանի մը մահուամբ . որուն թաղման հանդէսը հետեւեալ օրը արքայական փառաւորութեամբ կատարուեցաւ :

— Վեհափառ Կայսրը Արգարութեան բարձ- րագոյն ատեանին նախագահ իրֆաթ փաշային առաջին կարգի Պէճիբէ պատուանշանը շնորհեց :

— Ազգային հոգեւոր և աշխարհական գերագոյն ժողովոց ընտրութիւնը և վսեմափայլ ազգայնա- լիկայից հաճութեամբ՝ Կոստանդնուպօլսոյ նախորդ Պատրիարք ամենապատիւ տէր Սատ- թէոս սրբազան Արքեպիսկոպոսը Արմաշու սուրբ ուխտին և միանգամայն Նիկիոյ մեծի վիճա- կին հոգեւոր հովիւ և առաջնորդ կարգեցաւ ըստ յատուկ խնդրանաց նոյն վիճակին ժողովուրդեան :

Յիշեալ ամենապատիւ սրբազանին ազգասի- րական բարեպաշտ ջերմեռանդութիւնը և ու- սումնասիրական գովելի ջանքը ամէնուն յայտնի է . ուստի տարակոյս չունիմք թէ իւր սովորական հայրախնամ տնօրէնութիւններով յիշեալ ընդար- ձակ վիճակին հայ ժողովուրդեան կայութիւնը քիչ ժամանակուան մէջ զգալի կերպիւ պիտի բա- րելաւցնէ թէ ի մասին բարեպաշտութեան և թէ ի մասին ուսումնասիրական յառաջդիմու- թեանց ի միւլթարութիւն սրտի ազդասիրտը :

— Ազգային գերագոյն ժողովին անդամները որ երկու տարիէ ի վեր բարեխնամ ջանիւք և ազ- գասիրութեամբ ի գործ դրին իրենց ծանր պար- տաւորութիւնները , անցեալ շաբթու հրաժարե- ցան իրենց պաշտօնէն . և հետեւեալ ազգային ընդհանուր ժողովով նոր անդամներ ընտրուեցան . որոց յարգոյ անուանքը յաջորդ թերթովնիս պիտի նշանակեմք :

— Այս առթիւ պարտ կը համարեմք մեզ ազգա- յին երախտագիտութիւնը հրապարակաւ մատու- ցանել նախորդ ազգային ժողովին իւր երկամ- եայ բարեջան խնամքը համար . և մանաւանդ յիշեալ ժողովին երեսփոխան Կաճիկեան մեծար- քոյ Յակօբ աղային . որ խոհեմութեամբ և խիստ արժանաւոր կերպիւ կատարեց իւր ծանր պաշտօ- նը : Այս կենցաղադէտ լինք վերջիշեալ ընդ- հանուր ժողովին մէջ ընդարձակ ճառ մը կար- գաց , մի ըստ միով յառաջ բերելով ազգային հոգեւորական և աշխարհական ժողովոց ըրած օգ- տաշահ գործքերը երկու տարուան մէջ :

— Ամսոյ 16ին շաբաթ օրը ամենապատիւ տէր Յակօբ սրբազան պատրիարքը , նմանապէս սուրբ Երուսաղէմի փոխանորդ գերագոյն տէր Կա- րապետ ծոյրագոյն փարգապետը բարձրագոյն Ռէշիտ փաշային բնակարանը գացին , անոր նոր պաշտօնը շնորհաւորելու համար :

— Այն օրը Կոստանդնուպօլսոյ և Երուսաղէմի Յունաց ամենապատիւ պատրիարքները՝ միեւնոյն նպատակաւ այցելութեան դացին բարձրագոյն տէր Ռէշիտ փաշային :

— Վեհափառ առաքաղութ Սուլթանը յա- պացոյց իւր կայսերական բարեհաճութեանը Սէճիբէ անուն շքանշանով պատուեց այս օրե- ըրս Տիւղեանց վսեմափայլ Կարապետ պէյր , Սիհ- րան չէլէպին և Պօղոս չէլէպին , Այս մեծադի- Պայազատաց և տէրութեան վաղեմի հաւատարիմ պաշտօնակարաց շնորհուած նոր պատիւը մեծ ու- լախութեան առիթ եղաւ համագլխի բարեսէր ժողովուրդեան մէջ :

— Ամսոյ 14ին հինգշաբթի իրիկուան դէմ՝ հրկիզութիւն մը պատահեցաւ ի Վալաթիա սուրբ Լուսաւորչի Հայոց եկեղեցւոյն մօտ . և թէպէտ սաստիկ հով կը փչէր , բայց և այնպէս բարեբաղդութեամբ կրակը շուտով զսպուեցաւ և միայն երեսունի չափ տուն այրեցան :

ԱՐՏԱՔԻՍ ԵՆԻՐՔԻ

ԱՆԴՂՆԱ . 1 ընտոն , 15 Մայիսի ըստ նոր տու- մարի : Հասարակաց խորհրդարանը ժառանգու- թեանց վերաբերեալ հարկին ոկղեւաւորութեա- նը համար քուէարկութիւն ըրաւ . խորհրդարա- նը օրինաց առաջարկութիւնը ներկայացուց , ու- ըրց կարգադրութեան հրաման առաւ :

Տուպլինի հասարակաց ցոյցին պաշտօնական բացուիլը ամսոյ 12ին կատարեցաւ ամենամեծ փառաւորութեամբ , որուն նմանը չէր յուսա- ցուէր . հասարակաց ցոյցի պալատին ճարտա- րապետը այսու առթիւ իւրանալի Լորտ փո- խանորդէն աղնուականութիւն ստացաւ :

ԳԱՂՂՆԱ . Փարիզ , 15 Մայիսի ըստ նոր տու- մարի : Պատերազմական պաշտօնատարը վճռաւ հաստատեց որ Վերայլին մօտ ի Սաթօրի ամա- ռուան մէջգորաց բանակի տեղ մը կազմուի , ուր Փարիզի զօրաց զնդերը կարգաւ կրթութիւններ ընեն . որոց հրամանատարութիւնը Մանեան զօ- րավարին տրուեցաւ :

— Բապիլոնեան դէմ պատերազմ սկսելու վե- րայ է . զօրքերը արդէն Օմալ և Սեթիք հաւա- քուած բանակ կազմեր են : Ալճէրիի ընդհանուր կառավարիչը ամսոյ 8ին Ալճէրիէն մեկնեցաւ որ երթայ բանակին հրամանատարութիւնը ընէ :

ԱՒՍՏՐԻԱ . Վիեննա , 17 Մայիսի ըստ նոր տու- մարի : Պէճիբայի Լէօօբուլ թագաւորը իւր որդւոյն Պրապանտի դուքսին հետ Բրուսիոյ թա- գաւորին այցելութիւն ընեւէն ետեւ , ամսոյ 11- ին մայրաքաղաքս հասաւ . ուր վեհափառ Կայս- րէն և կայսերական գերագոյնացնէն մեծ սիրով ընդունուեցաւ . Կայսրը և Արքեպիսկոպոսը միեւն- երկաթուղւոյն կայանը գացին օգոստափառ հիւ- բերը դիմաւորելու :

— Սէթիքի իշխանը իւր ութսունամեջ ծնըն- դեան տարեգարծը կատարեց . որուն շնորհաւո- րութեան դացին Կայսրը և կայսերական գեր- դաստանը :

ՁԱՆԱՁԱՆ ԵՆԻՐՔԻ

Ձմեռանիս , 22 Մայիսի :

Կըսուի թէ անցած ուրբաթ երբոր Սամու կղզիէն հարկի հաշուէ հարիւր հազար ղուռուշ կը բերէին Եօթը հոգի , Կեալուր գիւղին մօտ Լանի Գաթրիին խումբը վրանին յարձակելով գրամը առեր են ձեռքերնէն , ու անոնցմէ երկու հոգի քովերնին պահելով՝ մնացած ընկերները Սամու խրկեր են որ երթան հարիւր հազար ալ բերեն իրենց երկու ընկերը ազատելու . մահ սպառնալով իրենց քովը պատանդ մնացողներուն թէոր մէկուն յայտնեն կամ իրենց նշանակած օրը նոյն գումարը չբերեն :

— Անցած իրեքշաբթի վեհափառ Վիլթորիա թագուհւոյն ծննդեան տարեգարծը քաղաքիս Անգղիոյ հիւպատոսարանը ըստ սովորութեան կատարեց . բոլոր հիւպատոսարանները և անգ- ղիական վաճառական նաւերը դրոշակներ բացե- րէին . նաւահանգստիս մէջ գտնուող միակ պա- տերազմական Վոլթր Գաղղիոյ ֆրէկաթը կէսօրին թնդանութեան արձակեց , նմանապէս քաղաքիս ամբողջ , ի պատիւ արքայական տօնախմբութե- ռ :

— Անուամեծար մօսիւ Շարլ Վան-Ալէնի (տեսուէ Վան-Ալէնի և ընկերը վաճառատան) Պէճիբայի կառավարութեան կողմանէ հիւպա- տոս անուանեցաւ քաղաքիս մէջ , այս լուրը շատ ուրախացուց բոլոր վաճառականները ըստորում յիշեալ երկուստարգ պարոնին բարբը , վարբը և աղնուական սիրտը քաջամանօթ է ամէնուն :

— Բաղաքիս յունաց նորընտիր տէր Բայիոս մետրապօլիտը , չորեքշաբթի Աստրիական շոգե- նաւով հասաւ Կոստանդնուպօլսէն :

— Ալէքսանդրապօլսականութեան շարժող բոլոր չի սեղանին փորձը՝ զօսանաց առիթ մը եղեր է քաղաքիս մէջ մէկ բանի շաբաթէ ի վեր . շատ տուններու ընկերութիւններու մէջ անոր փորձով և ուրիշ կերպ կերպ երեքքառամբնական փոր- ձերով կ'ըզգօնուն , թէոր սեղանը գորգի վրայ ու մարմարէ յատակի վրայ ըլլայ՝ շուտով կ'ըս- կսի դառնալ : Պէտք է որ սեղանին բոլորովը շարուն երկի մարդ կամ տղայք , կնիկ մարդ կամ աղջկուք խառն , ու ձեռուրնին թիթեաւ բար դնելով սեղանին վրայ մատուրներովն շոյ- թայ մը կազմելու է հետեւեալ կերպիւ . մէկուն աջ ձեռքի ձկութիւն (պլաի մատին) ծայրը քու վրին ձախ ձեռքի ձկութիւն ծայրին վրայ պլաի գայ . շատ կամ քիչ ժամանակ սպասելէն ետքը երեքքառամբնական ոգի մը ջրերուն մէջ կը գրգռուի ու իրարու հետ հաղորդութիւն ունեցող անձերու վրայ նոյն հոսումը ազդելով սեղանը կրկին շարժիլ ու դառնալ , իրենք ալ կը ստի- պուին մէկտեղ դառնալ . ամենէն զարմանալին այն է որ սեղանը զգացողութեան հոգի կըստա- նայ ու որ կ'ըզգ դառնալ ուղեն շղթայ կազմող ներք՝ կըհրամայեն ու սեղանն անմիջապէս կը հը- նազանդի ու ան կողմը կըսկսի դառնալ , Իրեւել- արժան է որ այսպիսի փորձերը երբեմն ամանց գլուխ դառնալ , ամանց մարիլ և ամանց ալ աւե- լի վնաս կրնայ տալ , ուստի այնպիսի անձինք պէտք է որ զգուշանան :

— Սեր նախնիթաց թերթով հրատարակուած հանելուկը՝ երկու յարգելի անձինք լուծելով ի Կոստանդնուպօլսոյ յետագայ համառօտ նամակ- ներովը կ'իմացնեն մեզ :

«Արժանապարհ Տեր

«Ի Միջագիւղ , 10 Մայիսի 1855 :

«Այսօր ձեր պատուական լրագրոյն 441 թուոյն մէջ յայտնա- բարեւալ ստանաւոր հանելուկը մտածելով դտանք որ Հասուն- Եան Անտօն գերապայծառն է , ուստի պարտ համարեցանք որ առաջ ձեր Աղնուականութեան խնաց տալ . և մնամ Յարգութեան ձերում :

«Ն . Ծ . Գրիգոր Միխայիլեան :

«Յարգոյ խմբագիր Արշալուսոյ Արարատեան :

«ՅՕրթագիւղ , 11 Մայիսի 1855 :

«Չեր պատուական օրագրին 441 թուոյն մէջ հրատարակ- ված հանելուկը՝ Հասունեան գերապայծառն փայ անանկ յայտ- նի նկարագրութեամբ յարմարեցրէր էր հեղինակը , որ կարգա- լուս ատենը խոյն խմանալով , մեր հետաքրքրութիւնը մտաւան- ջալութեան ազատ պահելուն համար , հեղինակին արդարեւ շնորհա- կալութեան տալ արժանի է :

«Ն . Ծ . Գ . Իւերիպարձեան :

ԱՌԻՏՐԱՒԱՆ ԵՆԻՐՔԻ

Ձմեռանիս , 22 Մայիսի :

Բաղաքիս սոււտուրը մի և նոյն վիճակի մէջ կը գտնուի , ինչպէս մեր նախնիթաց թերթովը ծանուցեր էինք :

Ընկալա՛ք բրամբիդոմ-Լեան ,
Հինգիւղ բրամբի՛ վաթիլ :

Ընտոն 115—115½
Մարտիկա 182—183
Թրեւստ 415—418

Հրատարակել և տէր լրագրոյս .
Ղուկաս Գ . Պալլապալեան :